

**ДОСВІД ДОКТРИНАЛЬНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
ЛЕГАЛЬНИХ ПОНЯТЬ: ПРАВОВА
ТЕРМІНОСИСТЕМА ВІЙСЬКОВИХ ТРАДИЦІЙ**

О.О. Гайдулін

*кандидат філософських наук,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри правового забезпечення гуманітарного інституту
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського*

(Продовження)

Легальне поняття традицій у контексті розвитку військово-патріотичних рухів та виховання молоді в Україні. В незалежній Україні серед усіх військово-патріотичних рухів, які отримали підтримку Глави держави, одним із перших стало *шефство над кораблями Військово-Морських Сил України*. Показово, що в своєму Указі від 7 жовтня 1994 р. Президент України вперше застосував поняття «історичні традиції шефства над флотом»[1]. Через шістнадцять років, у 2010 р. на підставі цього терміна виникає нова легальна конструкція – «усталені традиції шефства над Збройними Силами»[2].

Не менш масовим виявився військово-патріотичний рух за *відродження козацтва в Україні*. Державну підтримку цей рух отримав з боку Глави держави й Уряду, що, природно, супроводжувалося легальною вербалізацією традицій козацтва. Так, в Указі Президента України від 15 листопада 2001 р. «Про Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва на 2002–2005 роки» наведена розгалужена класифікація цього поняття. У п. 51 Указу були згадані «історичні, патріотичні, військові, культурні та господарські традиції Українського козацтва»[3]. У грудні 2011 р. цей Указ встановленим порядком втратив чинність. У Постанові Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2011 р. «Про утворення Координаційної ради з питань розвитку козацтва в Україні» поряд із загальним поняттям «традиції козацтва в Україні» використовується дещо інша класифікація цієї традиції як «історичних, патріотичних, військових та культурних традицій козацтва в Україні» [4]. Показово, що в Указі Президента України від 2 грудня 2007 р. серед інших заходів щодо підвищення боєздатності Збройних Сил України вказується «утвердження в масовій свідомості історично притаманних Українському

народу високих моральних цінностей, вірності традиціям українського козацтва» [3].

Необхідно підкреслити, що серед усіх нормативно-правових актів, які стосуються питань військово-патріотичного виховання молоді в Україні, тільки в одному Указі Президента та в одному Наказі Міністра оборони поняття «традиції» семантично поєднується з базовим конституційним поняттям «Український народ». Так, у Концепції допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді, схваленої Указом Президента України від 25 жовтня 2002 р., застосовані дві подібні конструкції: «патріотичні, історичні та бойові традиції Українського народу» та «звичаї і традиції Українського народу» [6]. Поняття «військові традиції Українського народу» легалізовано в Положенні про премію імені Богдана Хмельницького за краще висвітлення військової тематики в творах літератури та мистецтва, яке затверджено Наказом Міністра оборони України 22.12.2008 № 625 [7].

У Положенні про Всеукраїнську військово-патріотичну спортивну гру «Зірниця» використана близька за змістом і контекстом застосування конструкція «бойові традиції українського народу та Збройних Сил України», в якій (як і в багатьох вже згаданих нормативно-правових актах) вжито поняття українського народу не в конституційній транскрипції [8].

Заслужовують на увагу спроби побудувати інші термінологічні конструкції, у яких застосовується для позначення носія військових традицій поняття, більш загальне за «Збройні Сили України», але вужче за «Український народ».

До таких термінологічних «винаходів» можна віднести оціночне поняття-висловлювання «кращі традиції Українського війська», яке наведене в Положенні про Всеукраїнську військово-спортивну гру «Патріот». Однак поняття «Українське військо», яке є досить поширеним у нормативних актах «з історичної тематики», саме потребує більш детального легального визначення.

Окремо слід прокоментувати легальну конструкцію «кращі традиції українських військових формувань», використану в Положенні про дитячо-юнацький клуб юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів [9]. Мотив суб'єкта нормотворчості прозорий – об'єднати в одному понятті традиції, носіями яких є всі військові, а не лише військовослужбовці Збройних Сил України. Проте дуже поширене конституційне поняття «військові формування» в різних нормативно-правових актах має різний обсяг. Головна причина такого становища полягає в тому, що в Основному Законі України явно бракує більш чіткого визначення всіх видів військових формувань, що не допускало б «озброєння» традиційно «цивільних» міністерств і відомств та створення власних служб безпеки та охорони навіть окремими підприємствами. Зокрема, було б доцільніше в ст. 17 Конституції України, як і в конституційному законодавстві більшості сучасних цивілізованих держав, позитивно визначити кінцевий перелік військових формувань в Україні, «організація і порядок діяльності яких визначаються законом», а не запроваджувати поняття «збройні формування, не передбачені

законом». Тобто варто утримуватися від застосування поняття з легально визначеним змістом, але з нечітко окресленим обсягом. Ще більш сумнівним для формування загальнодержавницького патріотизму є поєднання поняття «збройні формування» з предикатом «українські», що вказує на виключно моноетнічний склад таких формувань, але не відповідає дійсності. В цьому ж смислому ряду знаходиться і певною мірою етнічно забарвлене поняття «національні військові традиції», яке вживається в Указі Президента України від 27 липня 2012 р. «Про День високомобільних десантних військ» [10].

Подібний переважно етнонаціональний підхід до патріотичного виховання прослідковується і в інших нормативно-правових актах. Приміром в преамбулі Концепції національно-патріотичного виховання молоді, затвердженої спільним Наказом Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту; Міністерства оборони; Міністерства культури і туризму; Міністерства освіти і науки № 3754/981/538/49 від 27.10.09 р. наведено засадниче положення: «В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуєчий чинник розвитку суспільства й нації в цілому» [11]. Незважаючи на деякі термінологічні неточності¹, у цьому положенні міститься спроба обґрунтування загальнодержавних основ національно-патріотичного виховання. Тому логічніше було б вести мову про концепцію державницько-патріотичного виховання молоді на основі загальнодержавних традицій Українського народу. Однак у документі йдеться тільки про «українські народні традиції», «принцип національної спрямованості виховання», «розвиток дітей та молоді на засадах національних традицій», «національних свята і традиції» і жодного разу не згадуються про державні традиції, які спільними для «громадян України всіх національностей». Не буде перебільшенням висновок про те, що без акцентування уваги передусім на цих загальнодержавних традиціях досягнути такого «очікуваного» в Концепції результату, як формування у молоді таких характерних для патріота рис, як «активна підтримка і розвиток Української державності, дотримання Конституції України» буде малоімовірним.

Така термінологічна невпорядкованість, як вже відмічалось, негативно відбивається на процесі правореалізації. Ще більш неприйнятна понятійна невизначеність військових традицій при викладенні нормативно-правових актів, які регулюють виховну роботу в Збройних Силах України.

Легальне поняття військових традицій у системі виховної роботи в Збройних Силах України. Незважаючи на те, що розмежування сутності та змісту державницько-політичних та етнокультурних традицій закріплене в тексті Конституції України, це тривалий час залишалося нез'ясованим на доктринально-правовому рівні. Недостатнє усвідомлення цих істотних

¹ По-перше, в умовах реального існування держави Україна вже давно варто перейти від «романтичних» інтенцій про консолідуєчу роль «ідеї» державності до констатації того, що сама «українська державність» має проявити свою здатність бути «консолідуєчим чинником розвитку суспільства». По-друге, вживання терміну «нація» в такому контексті не повною мірою відповідає конституційному розмежуванню понять «Український народ» або «народ» і «нація».

розбіжностей вплинуло і на процес нормотворчості на рівні як Законів, так і підзаконних актів. Саме тому на початковому етапі створення військового законодавства України в юридичних документах практично не спостерігається виокремлення військових традицій у значенні власних традицій Збройних Сил як знаряддя реалізації політики держави.

Так, у нормативно-правових актах, які заклали правові засади діяльності Президентського оркестру Збройних Сил України в 1997–1998 рр., було використано наступні термінологічні конструкції: «традиції національної культури України» [12], «традиції національної культури України» та «національні традиції» [13]. Однак серед завдань Президентського оркестру Збройних Сил України жодного разу не згадується «збереження і примноження» суто військових традицій.

Дуже важливе значення мало затвердження 4 вересня 1998 р. Указом Президента України Концепції виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. Зокрема, в цьому нормативному акті серед основних складових виховної роботи вказується культурно-виховна і просвітницька робота, яка має забезпечити «формування у військовослужбовців високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, вірності традиціям українського народу». Одним із основних принципів виховної роботи закріплюється «безперервність та спадкоємність у виховній роботі, органічне поєднання у виховному процесі національних, історичних та культурних традицій з почуттям нового [14]. Однак, як видно з контексту наведених положень Концепції, у ній окремо не виділяються військові або якісь інші державні традиції. Отже, в основу цього документа була покладена не ідея органічного зв'язку державно-політичних і етнонаціональних традицій, а уявлення про їх повну тотожність в Україні.

Слід зазначити, що приблизно в той самий час в Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, яка затверджена Наказом Міністерства оборони України № 399 від 30.10.98, військовим традиціям приділяється значно більше уваги. Так, до основних завдань виховної роботи у ВВНЗ було віднесено «виховання у військовослужбовців високих моральних і бойових якостей на історичних традиціях українського народу, свідомого ставлення до виконання службових обов'язків, гордості за належність до Збройних Сил України, вірності традиціям і бойовому прапору; ефективне використання з цією метою військових ритуалів» [15]. У 2005 р. цей Наказ втратив чинність. У правовому акті, що його замінив, також вживається ця конструкція – «історичні традиції українського народу» [16].

Дуже важливо, що в Дисциплінарному Статуті Збройних Сил України, затвердженому Законом України від 24 березня 1999 р., при визначенні того, яким чином досягається Військова дисципліна (п. 3 Статуту), особливо підкреслюється, що це здійснюється шляхом «виховання високих бойових і морально-психологічних якостей військовослужбовців на національно-історичних традиціях українського народу та традиціях Збройних Сил

України, патріотизму, свідомого ставлення до виконання військового обов'язку, вірності Військовій присязі» [17].

Вперше найбільш послідовно викладається концепція військових традицій у Концепції гуманітарного і соціального розвитку в Збройних Силах України, схваленій Указом Президента України від 12 січня 2004 р., де до основних принципів гуманітарного і соціального розвитку віднесено «виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях Українського народу, орієнтація на ідеали демократії і гуманізму, загальнолюдські моральні цінності» [18]. Цей акт позитивно вплинув на легальне закріплення, як поняття військових традицій, так і їх типології.

Також як спробу визначити різновиди військових традицій слід розцінити вживання таких термінів, як «традиції військових частин» у Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженому Законом України від 24 березня 1999 р. [19], який був повторений у Наказі Міністра оборони України від 30.09.2002 № 322 [20], а також «духовні традиції українського війська» [21], «кращі військово-патріотичні традиції» та «кращі традиції в офіцерських колективах» [22] у керівних документах, які визначають компетенцію Ради офіцерів у Збройних Силах України.

У зв'язку з цим необхідно особливо виділити Інструкцію з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України, яка затверджена Наказом Міністра оборони України від 10.11.2010 № 583, яка розроблена на основі концепції пріоритету загальнодержавних традицій в процесі виховання особового складу Збройних Сил України. Так, у цій Інструкції до основних завдань інформаційно-пропагандистського забезпечення підготовки особового складу названо: «військово-патріотичне виховання особового складу на історичних, бойових та трудових традиціях українського народу¹, формування в особового складу моральних якостей та самосвідомості військовослужбовця як громадянина і патріота України». Дуже важливо, що в цьому керівному документі вперше застосовано типологію традицій «українського народу». До «історичних, бойових, трудових» в п.2.3. додано «національні, військові і культурні традиції українського народу»². Тут також вперше вказано на ієрархію військових традицій, яка викладена в такій послідовності: (а) бойові традиції українського народу, (б) традиції Збройних Сил України, (в) традиції виду та роду військ, (д) традиції військової частини [23].

Дещо інша класифікація традицій Збройних Сил України викладена в Типовому положенні про будинок офіцерів Збройних Сил України, яке затверджено Наказом Міністерства оборони України 14.05.2012 № 320. Так, при викладенні функцій будинку офіцерів застосовується поділ традицій Збройних Сил на бойові та військові. А в п.1.4. Типового положення вже згадуються «національно-історичні, бойові та військові традиції Збройних Сил

¹ На жаль, й тут не використано конституційну транскрипцію – «Український народ».

² Доцільність саме такої типології слід перевірити в процесі подальшого дослідження.

України». Окремо згадуються «традиції військового братерства» [24]. Така сама класифікація використана і в іншому правовому акті – Положенні про клуби військових частин Збройних Сил України, затвердженому Наказом Міністерства оборони України 14.05.2012 № 319, за винятком того, що в п.1.1. Положення наведена термінологічна новела «воєнно-історичні традиції» [25].

Нез'ясованість типології військових традицій відбилася і на врегулюванні таких суто праксеологічних питань, як визначення обов'язків різних категорій військовослужбовців у Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України. Так, у цьому правовому акті до загальних обов'язків військовослужбовців віднесено обов'язок «поважати бойові та військові традиції» (п.11 Статуту). Однак при цьому законодавець уникнув визначення суб'єкта (носія) цих традицій. На жаль, «загальна обов'язковість» традицій не підтверджується викладенням переліку статутних обов'язків різних посадових осіб. Так, «традиції дружби і військового товариства» згадуються лише при викладенні обов'язків заступника командира полку (окремого батальйону) з виховної роботи (п.78 Статуту) та заступника командира батальйону (корабля 3-го рангу) з виховної роботи (п.108 Статуту) і жодного разу не вказуються серед обов'язків командирів (начальників) всіх рівнів [26].

Недостатньо вдалий оборот використаний в Указі Президента України від 4 березня 2008 р. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення розвитку Збройних Сил України», де згадуються так звані «військові національно-історичні традиції» [27]. Надмірно складна і тому важка для розуміння конструкція «традиції та особливості проходження військової служби у військовій частині», яка вживається в «Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» [28].

Узагальнюючи аналіз нормативно-правових актів, які регулюють виховну роботу в Збройних Силах України, необхідно підкреслити дуже важливу обставину. Незважаючи на наведені термінологічні неточності і не уніфіковані класифікації, є всі підстави вважати, що в правових актах військового законодавства конституційна концепція розмежування та єдності загальнодержавних та етнонаціональних традицій не тільки легально закріплена на рівні підзаконних актів, а й отримала подальший розвиток. На жаль, цього взагалі не спостерігається у текстах підзаконних актів інших міністерств і відомств. Це, напевно, пояснюється передусім тим, що конституційна ідеологема єдності громадян України всіх національностей найбільш рельєфно на практиці реалізується саме у військовій сфері.

Так, у повній відповідності з конституційним підходом до розмежування загальнодержавного та етнонаціонального викладено зміст вже згадуваної Концепції гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України, схваленої Указом Президента України від 12 січня 2004 р. та текст Положення про Конкурс військово-професійної майстерності «Універсальний солдат», затвердженого Наказом Міністра оборони України від 13.11.2009 № 565. Зокрема, в п.3 Положення до однієї з цілей Конкурсу віднесено «формування почуття патріотизму, вірності військовим традиціям Українського народу» [29].

До дуже важливих концептуальних висновків дійшли укладачі «Концепції військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України», яка затверджена Наказом Міністра оборони України від 08.06. 2010 № 295. Зокрема, у ч.2 п.3 Концепції досить коректно викладено двоєдину сутність патріотизму як «якості особистості українського громадянина». У цьому документі вперше серед усіх правових актів йдеться про діалектику національного і загальнодержавного в формуванні «патріотичних почуттів» як певного «піднесення» особистості громадянина від любові до своєї «малої Батьківщини» через «низку етапів» до загальнодержавної патріотичної самосвідомості. Таким чином у громадянському патріотизмі «гармонійно поєднуються найкращі національні традиції» з суто військовими «із відданістю Вітчизні та готовністю до її захисту» [30].

Серед усіх правових актів, що регулюють діяльність окремих видів Збройних Сил України, легальна терміносистема військових традицій отримала розвиток лише в законодавстві, що стосується Військово-Морських Сил. Тому це потребує окремого аналізу.

В «Положенні про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України», затвердженому Наказом Міністра оборони України 25.11.2003 р. № 415, наведена класифікація військових традицій, яка з урахуванням морської специфіки схожа на подібну класифікацію в «Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України», яку затверджено Наказом Міністра оборони України від 10.11.2010 № 583. Так, виокремлюються традиції дружби і військового товариства, любові до України, свого корабля, з'єднання» (пп. 63, 104, 839 Положення). При викладенні завдань виховної роботи на кораблі окремо виділяються «традиції дружби і флотського товариства» (п.201 Положення). Специфічним є згадування «давньої морської традиції привітання і визнання» (п.784 Положення). Все це має бути оцінено як переваги цього важливого керівного документа.

Однак досить механічним виглядає розподіл обов'язків заступника командира з'єднання кораблів з виховної роботи, який зобов'язаний виховувати особовий склад в дусі вірності традиції «любові до України» (п.63 Положення), а заступник командира корабля з виховної роботи – в дусі вірності «любові до свого корабля» (п.104 Положення). Такий поділ «любові» по посадах, при якому у заступника командира корабля не вистачає компетенції щодо формування традиції «любові до України», є надуманим і помилковим.

Найбільш важливо те, що в Положенні про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України справедливо вказується на таку особливість виховної роботи, як «органічне поєднання у виховному процесі національних, історичних та культурних традицій із сучасністю» (п.198 Положення) [31]. При такому підході звернення до традицій розглядається не лише через призму спрямованості виховної роботи лише у минуле, а й в сьогодення і майбутнє, що повною мірою відповідає ухваленій ще у вересні 1998 р. «Концепції виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України».

Також специфічним щодо розуміння традицій у «військово-морському» законодавстві є виділення не тільки «кращих традицій військових моряків» [32], а й розмежування національної та міжнародної складових морських традицій. Так, термін «національні морські традиції» використано в Указі Президента України від 24 березня 2006 р. № 259/2006 [33] та в Указі Президента України від 30 грудня 2011 р. № 1209/2011 [34]. Зі змісту «Морської доктрини України на період до 2035 р.», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. випливає, що термін «морські традиції» має більш широке – тобто і «національне», і «міжнародне» значення [35].

Поняття традицій у правових актах міжнародного військового співробітництва. Уперше про традиції в контексті міжнародного військового співробітництва йдеться у 1996 р. у Протоколі між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про двостороннє співробітництво в галузі підготовки військових кадрів, де вживається конструкція «звичаї та традиції народу, в країні якого вони перебуватимуть» (ст.12 Протоколу) [36]. Подібне поняття закріплене в Законі України від 20 вересня 2001 р. «Про дипломатичну службу». Так, у ст.30 вживається конструкція «правила і традиції країни перебування» [37], яка використовується практично в усіх інших двосторонніх угодах про міжнародне військове співробітництво.

Наприклад, у тексті Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Чеської Республіки про співробітництво в галузі військової освіти (2002 р.) йдеться про обов'язок слухачів «дотримуватись законодавства держави перебування, шанувати звичаї та традиції її народу» (п.8.1. Угоди) [38]. В іншій технічній угоді між військовими відомствами України та Великій Британії британський контингент під час проведення навчання «Козацький Степ – 2003» зобов'язується «дотримуватись законів країни-господаря та поважати традиції та звичаї її народу» (ст.5 Технічної угоди) [39].

Варіації цієї термінологічної конструкції містяться і в більш пізніх нормативно-правових актах. Так, в Указі Президента України від 15 червня 2009 р. згадуються «суспільні та релігійні традиції місцевого населення» [40]. А в Інструкції з організації участі миротворчих контингентів (персоналу) Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях, затвердженій Наказом Міністерства оборони України від 28.12.2011 № 840, закріплюється норма поведінки військовослужбовців миротворчих контингентів (персоналу), яка приписує «Поважати закони, які діють на території країни, що приймає, а також культуру, традиції, звичаї та порядки місцевого населення» [41].

Дуже важливо, що в такому основоположному джерелі правового регулювання міжнародного військового співробітництва, яким є Закон України від 22 лютого 2000 р. «Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України», законодавець використовує поняття «традиції та звичаї Українського народу», в якому «Український народ» записаний в конституційній транскрипції (п.б ч.1 ст.11 Закону) [42].

Упорядкуванню терміносистеми традицій значно сприяло затвердження 17 квітня 2002 р. Указом Президента України «Національної доктрини розвитку освіти». У цьому акті до завдань держави віднесено, з одного боку, «збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій», а з іншого – «виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу» [43].

Висновки. По-перше, аналіз законодавства з метою впорядкування терміносистеми військових традицій дозволяє уточнити об'єкт і предмет дослідження цієї проблематики. З букви і духу Конституції України, у якій впорядковані поняття «Український народ» та «українська нація», логічно випливає: об'єкт дослідження повинні складати *традиції Українського народу*, що мають найбільш загальний державницько-політичний зміст. У правовому вимірі предметом дослідження мають бути *військові традиції* як особливий вид державних традицій. *Українські національні традиції* займають особливе місце серед сукупності соціокультурних факторів, які впливають на формування та розвиток державних традицій в Україні і саме тому підлягають більш ретельному аналізу порівняно з іншими істотними обставинами.

По-друге, на основі здійсненого аналізу необхідно впорядкувати термінологію, яка пов'язана з предикатами «загальнодержавний» та «національний» і яку застосовано при викладенні «Перспективного плану реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012–2017 роки». Там, де це необхідно, мають бути внесені зміни у відповідні нормативно-правові акти. Особливу увагу слід необхідно звернути на п.3 розділу першого (Удосконалення організаційної та методичної бази військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України) Плану. Пропонується змінити назву відповідного проекту наказу Міністра оборони України і викласти її в такій редакції: «Про затвердження Концепції розвитку загальнодержавних, національних та військових традицій у Збройних Силах України». При розробці змісту такої самої концепції необхідно виходити із розмежування змісту понять «Український народ» та «українська нація», закріплених у Конституції України, а також із ідеї формування *загальнодержавної патріотичної самосвідомості* через гармонійне поєднання етнонаціональних та загальнодержавних (у тому числі військових) традицій, яка викладена в Концепції військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України, затвердженої Наказом Міністра оборони України від 08.06. 2010 № 295.

По-третє, Відповідно до Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012–2017 роки серед заходів щодо забезпечення подальшого розвитку системи військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України у п.7.1. зазначити завдання «опрацювати нормативно-правові акти Міністерства оборони України щодо розвитку національних і військових традицій» [44]. Для цього необхідно на основі отриманих результатів провести наукову експертизу всіх нормативно-правових актів. При цьому необхідно звернути увагу на впорядкування легальної терміносистеми військових традицій та уніфікації їх класифікації.

Досвід інтерпретації понять військових традицій та їх класифікації в першу чергу має бути покладений в основу подальшого вивчення з метою істотного перегляду змісту таких правових актів, як Концепція реформування та розвитку Збройних Сил України на період до 2017 р., Концепція ідеологічної роботи у Збройних Силах України від 5.02.2013, Інструкція з організації воєнно-ідеологічної підготовки у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністра оборони України від 20.03.13 № 188, у яких також не міститься легальної дефініції військових традицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про організацію шефства над кораблями Військово-Морських Сил України: Указ Президента України від 7 жовтня 1994 року № 577/94 [Електронний ресурс] база «Законодавство України». — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show?nreg=577%2F94&find=1&text=%F2%F0%E0%E4%E8%F6%B3&x=5&y=8> (Указ втратив чинність на підставі Указу Президента № 266/2006 від 28.03.2006).

2. Питання шефства над Збройними Силами України: Указ Президента України від 27 вересня 2010 року № 918/2010 // Офіційний вісник України від 08.10.2010 2010 р., № 74, стор. 16, ст.2615, код акту 52854/2010.

3. Про Національну програму відродження та розвитку Українського козацтва на 2002-2005 роки: Указ Президента України від 15 листопада 2001 року № 1092/2001 // Офіційний вісник України від 07.12.2001 2001 р., № 47, стор. 1, ст.2055, код акту 20480/2001 {Указ втратив чинність на підставі Указу Президента № 1208/2011 від 30.12.2011}.

4. Про утворення Координаційної ради з питань розвитку козацтва в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2011 р. № 885// Офіційний вісник України від 02.09.2011; 2011 р., № 65, стор. 5, ст.2530, код акту 58055/2011.

5. Про додаткові заходи щодо підвищення боєздатності Збройних Сил України: Указ Президента України від 2 грудня 2007 року № 1209/2007 // Офіційний вісник Президента України від 21.12.2007; 2007 р., № 38, стор. 54, ст.1032.

6. Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді, схвалено Указом Президента України від 25 жовтня 2002 року N 948/2002 // Офіційний вісник України від 15.11.2002; 2002 р., № 44, стор. 13, ст. 2002, код акту 23530/2002.

7. Положення про премію імені Богдана Хмельницького за краще висвітлення військової тематики у творах літератури та мистецтва, затверджено Наказом Міністра оборони України 22.12.2008 № 625, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 січня 2009 р. за № 37/16053 // Офіційний вісник України від 02.02.2009; 2009 р., № 5, стор. 67, ст.146, код акту 45552/2009.

8. Положення про Всеукраїнську військово-патріотичну спортивну гру «Зірниця», затверджено Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства оборони України від 16.12.2011 № 1443/779, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29 грудня 2011 р. за

№ 1567/20305 // Офіційний вісник України від 10.01.2012; 2011 р., № 102, стор. 65, ст.3758, код акту 59888/2011.

9. Положення про дитячо-юнацький клуб юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 06.11.2009 № 1022, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 1 грудня 2009 р. за № 1153/17169 // Офіційний вісник України від 18.12.2009; 2009 р., № 95, стор. 422, ст.3300.

10. Про День високомобільних десантних військ: Указ Президента України від 27 липня 2012 року № 457/2012 // Офіційний вісник Президента України від 03.08.2012 2012 р., № 23, стор. 14, ст.562.

11. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді: Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту; Міністерства оборони; Міністерства культури і туризму; Міністерства освіти і науки № 3754/981/538/49 від 27.10.09 року // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/5397/>.

12. Про Президентський оркестр Збройних Сил України: Указ Президента України від 30 грудня 1997 року № 1397/97 [Електронний ресурс] база «Законодавство України». — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show?nreg=1397%2F97&find=1&text=%F2%F0%E0%E8%F6%B3&x=9&y=10>.

13. Положення про Президентський оркестр Збройних Сил України, затверджено Указом Президента України від 12 червня 1998 року № 616/98 [Електронний ресурс] база «Законодавство України». — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show?nreg=616%2F98&find=1&text=%F2%F0%E0%E8%F6%B3&x=8&y=6#w11>

14. Концепція виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України, затверджено Указом Президента України від 4 вересня 1998 року № 981/98 // [Електронний ресурс] база «Законодавство України». — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981/98>.

15. Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України: Наказ Міністерства оборони України № 399 від 30.10.98. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 9 грудня 1998 р. за № 784/3224 // Офіційний вісник України від 31.12.1998; 1998 р., № 50, стор. 166, код акту 6484/1998 (*Наказ втратив чинність на підставі Наказу Міністерства оборони № 221/217 (z0574-05) від 13.04.2005*).

16. Інструкція про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України. Затверджено Наказом Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки України 13.04.2005 № 221/21.№ N 574/10854 // Офіційний вісник України від 17.06.2005; 2005 р., № 22, стор. 169, ст.1246, код акту 32585/2005.

17. Дисциплінарний Статут Збройних Сил України, затверджено Законом України від 24 березня 1999 року № 551-XIV // Відомості Верховної Ради України від 11.06.1999; 1999 р., № 22, ст.197.

18. Концепція гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України, схвалено Указом Президента України від 12 січня 2004 року № 28/2004 // Офіційний вісник України від 30.01.2004; 2004 р., № 2, том 1, стор. 14, ст.33, код акту 27393/2004.

19. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23, ст.194.

20. Про затвердження Інструкції про організацію виконання вимог Положення про проходження військової служби солдатами (матросами), сержантами і старшинами Збройних Сил України: Наказ Міністра оборони України від 30.09.2002 № 322. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України: 22 жовтня 2002 р. за № 839/7127 // Офіційний вісник України від 15.11.2002. 2002 р., № 44, стор. 223, ст.2050, код акту 23521/2002 {*Наказ втратив чинність на підставі Наказу Міністерства оборони № 170 від 10.04.2009*}.

21. Про затвердження Положення про Ради офіцерів у Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 20.03.2006 №149 // [Електронний ресурс] сайт Міністерства оборони України. — Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/index.php?part=patriot&lang=ua&sub=n_b_patriot.

22. Положення про Ради офіцерів у Збройних Силах України. Затверджено Наказом Міністра оборони України від 20.03.2006 №149 // [Електронний ресурс] сайт Міністерства оборони України. — Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/index.php?part=patriot&lang=ua&sub=n_b_patriot.

23. Інструкція з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України. Затверджено Наказом Міністра оборони України від 10.11.2010 №583 // [Електронний ресурс] сайт Міністерства оборони України. — Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/index.php?part=patriot&lang=ua&sub=n_b_patriot.

24. Типове положення про будинок офіцерів Збройних Сил України, затверджено Наказом Міністерства оборони України 14.05.2012 № 320, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 1 червня 2012 р. за № 875/21187 // Офіційний вісник України від 18.06.2012; 2012 р., № 44, стор. 201, ст. 1722, код акту 61951/2012.

25. Положення про клуби військових частин Збройних Сил України, затверджено Наказом Міністерства оборони України 14.05.2012 № 319, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 травня 2012 р. за № 842/21154 // Офіційний вісник України від 15.06.2012; 2012 р., № 43, стор. 136, стаття 1685, код акту 61910/2012.

26. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23, ст.194.

27. Про невідкладні заходи щодо забезпечення розвитку Збройних Сил України: Указ Президента України від 4 березня 2008 року № 196/2008 //

Офіційний вісник Президента України від 21.03.2008; 2008 р., № 7, стор. 67, ст. 347.

28. Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: Наказ Міністра оборони України від 10.04.2009 № 170. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 травня 2009 р. за № 438/16454 // Офіційний вісник України від 01.06.2009. 2009 р., № 38, стор. 23, ст.1284.

29. Положення про Конкурс військово-професійної майстерності «Універсальний солдат». Затверджено Наказом Міністра оборони України від 13.11.2009 №565. // [Електронний ресурс] сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/index.php?part=patriot&lang=ua&sub=n_b_patriot.

30. Концепція військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України. Затверджено Наказом Міністра оборони України від 08.06. 2010 № 295. // [Електронний ресурс] сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/index.php?part=patriot&lang=ua&sub=n_b_patriot.

31. Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних Сил України, затверджено Наказом Міністра оборони України 25.11.2003 № 415, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 грудня 2003 р. за № 1170/8491 // Офіційний вісник України від 02.01.2004; 2003 р., № 51, том 2, стор. 496, ст.2726, код акту 27137/2003.

32. Про відзначення 10-ї річниці Військово-Морських Сил Збройних Сил України: Розпорядження Президента України від 26 липня 2002 року № 279/2002-рп // Урядовий кур'єр від 27.07.2002 № 136.

33. Про День Військово-Морських Сил Збройних Сил України: Указ Президента України від 24 березня 2006 року № 259/2006 // Офіційний вісник України від 12.04.2006; 2006 р., № 13, стор. 144, ст.863, код акту 35702/2006 {Указ втратив чинність на підставі Указу Президента № 1053/2008 від 18.11.2008}.

34. Про відзначення в Україні деяких пам'ятних дат та професійних свят: Указ Президента України від 30 грудня 2011 року № 1209/2011 // Офіційний вісник Президента України від 17.01.2012; 2012 р., № 2, стор. 4, ст.85.

35. Морська доктрина України на період до 2035 року, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307 // Офіційний вісник України від 14.12.2009; 2009 р., № 94, стор. 46, ст.3216.

36. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про двостороннє співробітництво в галузі підготовки військових кадрів. Дата підписання: 26.04.1996; дата набрання чинності для України: 26.04.1996 // Офіційний вісник України від 29.12.2007; 2007 р., № 97, стор. 55, ст.3546, код акту 41820/2007.

37. Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 року № 2728-III // Відомості Верховної Ради України від 01.02.2002; 2002 р., № 5, ст.29.

38. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Чеської Республіки про співробітництво в галузі військової освіти Дата підписання: 18.04.2002; Дата набуття чинності: 18.04.2002 // Офіційний вісник України від 12.09.2003. 2003 р., № 35, стор. 204, ст.1936, код акту 26296/2003.

39. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо надання підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу збройних сил Великої Британії під час проведення спільних українсько-британсько-польських навчань «Козацький степ – 2003». Дата підписання: 12.08.2003 р; 27.08.2003 р.; Дата набуття чинності: 27.08.2003 р. // Офіційний вісник України від 14.05.2004; 2004 р., № 17, стор. 487, стаття 1265, код акту 28698/2004.

40. Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України: Указ Президента України від 15 червня 2009 року № 435/2009 / Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 року // Офіційний вісник Президента України від 19.06.2009; 2009 р., № 17, стор. 47, ст.579.

41. Про затвердження Інструкції з організації участі миротворчих контингентів (персоналу) Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях, затверджено Наказом Міністерства оборони України від 28.12.2011 № 840, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 січня 2012 р. за № 125/20438 // Офіційний вісник України від 13.02.2012 2012 р., № 10, стор. 140, ст.385, код акту 60286/2012.

42. Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1479-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 17, ст.122.

43. Національна доктрина розвитку освіти, затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 Офіційний вісник України від 03.05.2002 2002 р., № 16, стор. 11, ст.860, код акту 22250/2002.

44. Про затвердження Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012 – 2017 роки та Перспективного плану реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012 – 2017 роки: Наказ Міністра оборони України від 11.01. 2012 № 14 // [Електронний ресурс] сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/index.php?part=patriot&lang=ua&sub=n_b_patriot.

Гайдулін О.О. Досвід доктринальної інтерпретації легальних понять: правова терміносистема військових традицій

У статті розглядається методологія правового дослідження на прикладі досвіду доктринальної інтерпретації легальних понять. Проаналізовано різні акти законодавства України. За результатами аналізу зрозуміло, що тлумачення відповідних правових понять військових традицій має бути уніфіковано.

Ключові слова: методологія правових досліджень, інтерпретація, військові традиції, терміни.

Гайдулин А.А. Опыт доктринальной интерпретации легальных понятий: правовая терминосистема военных традиций

В статье рассматривается методология правового исследования на примере опыта доктринальной интерпретации легальных понятий. Проанализировано разные акты законодательства Украины. По результатам анализа ясно, что толкование соответствующих правовых понятий военных традиций должно быть унифицировано.

Ключевые слова: методология правовых исследований, интерпретация, военные традиции, термины.

Gaidulin O. O. The Experience of Doctrinal Interpretation of Legal Terms: the Legal Terminological System of Military Traditions

The article deals with the problem of the legal research methodology. It is based on the experience of doctrinal interpretation of legal concepts. The various Legislative acts of Ukraine was analyzed. According to the results of analysis, it is clear that the interpretation of legal terms of military traditions should be unified.

Keywords: legal research methodology, interpretation, military traditions, terms.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2014.